

# oktober 1893

## AFSENDER

Emil Hannover

## MODTAGER

Johan Rohde

## FAKTA

Dokumenttype:

Brev

Sprog:

Dansk

Dateringsbegrundelse:

Brevet er ufuldstændigt; mangler sin begyndelse. Hannover beder i brev dateret 21/10-1893 Rohde om at brænde hans forrige brev. Det kan være dette ufuldstændige brev, der menes. I sit brev à 23. oktober 1893 svarer Rohde på Hannovers bekymringer angående ansættelsen ved Kunstindustrimuseet, som diskuteres her.

Omtalte personer:

Henry de Groux

Eugène Delacroix

Maurice Denis

Victor Hugo

Pietro Krohn

Gustave Moreau

Richard Muther

Célestin Nanteuil

Edmond Sagot

Jan van Eyck

Léon Vanier

Oscar Wandel

Johan Peter Wildenrath

Margrethe Wildenrath-Krabbe

Arkivplacering:

Den Hirschsprungske Samling

## DOKUMENTINDHOLD

Hannover skriver hjem fra Paris. Han bruger sin tid på Louvre, i kobberstiksamlingen og på Cluny-museet, hvor han har genoptaget sine keramiskstudier. Han studerer især Delacroix, Victor Hugos tegninger, Gustave Moreau, Célésin Nanteuil og Henry de Groux, og opholder sig sjældent på byens caféer. Byens kunstskatte kan ikke helt sammenlignes med den italienske kunst, der greb ham på en stærkere måde. Hannover håber at blive i Paris i tre måneder, han har på fornemmelsen at det er sidste gang i længere tid at han er udenlands. Han er utilfreds med sine fremtidsudsigter: Han har takket nej til et ufordelagtigt tilbud om at blive bibliotekar ved Kunstindustrimuseet. Oscar Wandel har kritiseret illustrationerne i Hannovers seneste udgivelse. Økonomien har kun tilladt Hannover at udstyre publikationen med zinkætsninger i stedet for fotografur, hvis kvalitet er bedre. Hannover mener ikke at Kunstforeningen, som har udgivet bogen, kan forlange bedre, når de ikke har investeret mere i udgivelsen. Hannover har endnu ikke modtaget andenkorrektoren af en publikation af Richard Muther. Han planlægger at anmelde den i Politiken, som han i samme åndedrag kritiserer. Han har triste efterretninger fra fru Wildenrath, som han sætter højt. Wildenrath vil ikke skilles fra hende, og nægter nu også at finansiere hendes hotelophold. Hannover beder Rohde holde tæt om hans dårlige humør, da han ikke bryder sig om medlidenhed fra andre. Han glæder sig til at høre fra Rohde igen.

## TRANSSKRIFTION

[3]

Byer. Jeg er aldrig paa denne Rejse bleven saaledes greben, som jeg i sin Tid blev det i Italien. Jeg har næppe et Minut glemt, at jeg var "Kunst-historikeren", og at jeg var kommen her for at udfylde Huller i mine Kundskaber. Min Note-bog var mig aldrig ude af Haanden. Men i det sixtinske Kapel var jeg mange Gange og glemte altid at skrive. Men naar man blot vil lade være at hævde den nederlandske Kunsts Side-stilling med den italienske, saa er den jo dejlig, og navnlig v. Eyck er Himlene nær. Her i Paris driver jeg om saa temlig uden Kompas. Jeg har forsøgt at skrive noget og har opgivet det og søger nu blot at faa det mest

mulige set. Jeg er meget i Kobberstiksamlingen og meget i Louvre, meget paa Quayerne (hvor der intet er at finde) og aldrig paa Caféer. Jeg studerer lidt af alt mellem Himmel og Jord, thi jeg har den Forudfølelse, at det bliver sidste Gang for lange Tider, jeg er ude at rejse. Jeg har gjenoptaget gamle Studier over Keramik i Cluny og Louvre for at have noget at tære paa, naar jeg kommer hjem; jeg har studeret Afficher hos Sagot og Henry de Groux hos Vanier; jeg har skrevet til Denis for at faa Lov at se hans Arbejder; jeg spekulerer paa Gustave Moreau; har gennemgaaet Hugos Tegninger i Nationalbibliotheket og katalogiseret Celestin Nanteuil. Det er fremdeles Delacroix, der optager mig, og jeg skal i Lag med meget, meget andet; det er

[4]

først tiende Dag i Dag, jeg er her, og i tre Maaneder haaber jeg at kunne holde ud. Det ser forresten meget sort ud for mig i Fremtiden, og jeg er sommetider ved at tabe Modet. Jeg faaer næmlig efter al ..g Sandsynlighed ingen Stilling ved Museet. De ved, jeg i sin Tid besvarede en Forespørgsel om mine Vilkaar for Overtagelsen af Bibliothekarpladsen derhen, at jeg vilde have 1000 Kroner for et nærmere bestemt Antal Arbejdstimer og under Forudsætning af en Assistent ved min Side. Man fandt den Gang Forlangendet meget beskedent. Men efter at være komne under Vejr med Aarsagen til min Ansøgning om denne Plads har d'Hrr. formodentlig tænkt sig det sandsynligt, at jeg maatte modtage ethvert Slags Tilbud, og det Tilbud, jeg forleden Dag modtog fra dem, gik ud paa, at jeg for disse 1000 Kroner ikke alene skulde være Bibliothekar uden Assistent, men ogsaa gjøre Tjeneste som Museets Assistent.

Jeg fandt Tilbudet saa sjofelt, at jeg ikke vilde have respekteret mig selv, om jeg havde modtaget det, og jeg svarede ganske kort, at jeg afslog det paa det mest bestemte, da jeg betragtede det som et Brud paa alle Ord og Aftaler. Naa, saa fik jeg omgaaende Brev fra Krohn, at han

[5]

endnu haabede, jeg vilde modtage Tilbudet, men at han i modsat Fald vilde søge at udvirke, at jeg alligevel blev ansat som Bibliothekar paa de oprindelige Vilkaar. Jeg agter ikke at røre mig mere i denne Sag, og d'Hrr. maa nu komme til mig, hvis de endnu ønsker mig til Museet.

Af flere Glæder, jeg har haft, kan jeg nævne den, at Wandel har udtalt sin Misfornøjelse over Billederne i min Bog.<sup>1</sup> Jeg antager, denne har kostet mig rigelig dobbelt saa meget, som Kunstforeningen har givet mig for den, saa det var mig virkelig umulig at tilbyde Foreningen at give den Fotogravurer i Stedet for Zinkætsninger, hvis uheldige Egenskaber vi nemt kan enes om. Men Wandel taler i sit Brev med Angst om, hvad "Medlemmerne vil sige". Jeg har anbefalet ham at svare, at de virkelig ikke kan forlange noget bedre for den ene Krone, som hvert Exemplar koster Foreningen, og at endelig er der jo da ogsaa foruden Billederne Texten.

Anden Korrektur af Muthers Artikel<sup>2</sup> er ved et Tilfælde, der ligner en Tanke, ikke kommen mig i Hænde. Hæftet er allerede under Trykning og skal udkomme i Slutningen af denne Maaned. Jeg vil foretrække at anmelde det i "Politiken" frem for at oversætte det.

[6]

À propos om samme Blad, saa omtaler De det altid, som om det var mig, der var

Bladets Redaktør. Herregud, jeg har en Gang  
"haft den Ære etc."; det er vist desværre  
meget tvivlsomt, om jeg har den mere.  
Forresten begriber jeg ikke, man ærgrer sig  
mere over, hvad der staar i "Politiken" end  
i hver anden Avis; mit Hjærte banker  
i hvert Fald ikke mere .... for dette  
Blad, som jeg hver Dag faaer tilsendt og  
næsten aldrig læser. –  
Fra min lille stakkels Frue triste Breve.  
W. modsætter sig Skilsmissen og vil ikke  
en Gang betale hendes Ophold paa Hotellet.  
Jeg holder meget af hende.  
Gaa nu ikke efter dette Brev, hvis  
Stemning maaske ikke er videre lystig, ud  
og fortæl Folk om den fortvivlede Mand,  
jeg er. Der er ikke noget saa ydmygende for  
mig som "Folks" Medlidenhed med mig.  
For Dem skal jeg ikke gjøre en Røverkule  
af mit Hjærte efter at have .aabnet det  
saa ganske for Dem, men andre skal ikke  
vide andet, at jeg befinder mig, som jeg  
altid har befundet mig og er paa ret Køl  
igjen.  
Skriv snart til mig igjen. Deres Breve er  
Manah i min Ørken.  
Deres hengivne  
Emil Hannover

---

<sup>1</sup> Emil Hannover "Maleren Christen Købke. En studie i dansk kunsthistorie", Kunstforeningen, 1893.

<sup>2</sup> Der er sandsynligvis tale om Georg Hirth og Richard Muther "Meister Holzschnitte aus vier Jahrhunderten", G. Hirths Kunstverlag, 1893.

Byer. Jeg er aldrig paa denne Rejse bleven  
saalædes grebet, som jeg i sin Tid blev det i Italien.  
Jeg har næppe et minut glemt, at jeg var "kunst-  
historiker", og at jeg var kommen her for at  
indsøge Høllen i mine Kunstskaber. Min Note-  
bog var mig aldrig rødt af Maanten. Men i det  
extremste Kapel var jeg mange Gange og glemt  
altid at skrive. Men naar man blot vil have  
være at have den nederlandske Kunsts Side-  
stilling ved den italienske, saa er den jo  
rigtig, og navnlig v. Bygget er Himmelen mere.

Her i Paris driver jeg om saa temmelig uden  
Kampas. Jeg har forsøgt at skrive noget og har  
opgivet det og søger nu blot at faa det mest  
mulige set. Jeg er meget i Kobberstiksamlingen  
og meget i Louvre, meget paa Châteaugerne (hvor  
der intet er at finde) og aldrig paa Caféer. Jeg  
stutene lidt af alt mellem Himmel og Jord,  
thi jeg har den Følelse, at det bliver  
sidste Gang for lange Tider, jeg er rødt at rejse.  
Jeg har gjenoptaget gamle Studier over Keramik  
i Elzving og Louvre for at have noget at tale  
paa, naar jeg kommer hjem; jeg har studeret  
afficher hos Fayet og Henry de Graux hos  
Vauvrie; jeg har skrevet til Denis for at faa  
Lor at se hans Arbejder; jeg spejler  
paa Gustave Moreau; har gjenne-  
taget Teyssieres Nationalbibliothek og  
katalogiseret Celestin Nanteuil. Det er  
franses Delacroix, der optager mig, og jeg  
skal i Dag med meget, meget andet; det er

1  
først tiende Dag i Dag, og er her, og i tre  
maanedes haaber og at kunne holde ud.

Det ser forresten meget sort ud, for  
mig i Fremtiden, og jeg er sammestid med  
at tabe modet. Jeg faar nemlig efter al  
den Sandsynlighed ingen Stilling med Musesk.  
Da vel, og i sin Tid besvarede en Forespørgsel  
om mine Villkaar for Overtagelsen af Bibliot.  
Altkapelskassen Derhen, at jeg vilde have 1000  
Kroner for et nærmere bestemt Antal Ar-  
bejdstimer og under Forudsætning at en  
Assistent ved min Side. Man fandt den  
gang Forlangendet meget beskedent. Men  
efter at være kommen under Vejs med den  
sagen til min Ansøgning om denne Plads  
har D'Her. formodentlig tænkt sig det  
sandsynligt, at jeg maatte modtage et  
hvert Slags Tilbud, og det Tilbud, og forleden  
Dag modtog fra den, gik ud paa, at jeg  
for disse 1000 Kroner ikke alene skulde  
være Bibliothekar uden Assistent, men  
ogsaa gøre Tjeneste som Musesk. Assistent.  
Jeg fandt Tilbudet saa sjofelt, at jeg ikke  
vilde have respekteret mig selv, om jeg  
havde modtaget det, og jeg svarede ganske  
kort, at jeg afsløj det paa det mest  
bestemte, da jeg betragter det som et Brev  
paa alle Ards og Aftaler. Naa, saa fik  
jeg omgaaende Brev fra Krohn, at han



5  
end min haabede, is vilde modtage tilfældet, men  
at han i modsat fald vilde, søge at indvirke,  
at is alligevel blev ansat som Bibliotekar  
paa de oprindelige Villkaar. Is efter ikke at  
være mig mere i denne Sag, og d' Hø. maa min  
hømmet til mig, hvis de end nu ønsker mig  
til næst.

af flere Glæder, is har haft, kan is nævne den,  
at Wandsel har udstalt sin misforståelse  
over Billeterne i min Bog. Is antager, denne  
har kostet mig rigtig dobbelt saa meget,  
som Kunstforeningen har givet mig for den,  
saa det var mig virkelig uendelig at tilbyde  
Foreningen at give dem Fotogrammer i  
Stedet for Zinkatsninger, hvis uheldige  
Egenskaber vi nemt kan ses om. Men  
Wandsel taler i sit Brev med Angst om, hvad  
Medlemmene vil sige. Is har anbefalet  
ham at sige, at de virkelig ikke kan for-  
lange noget bedre for den ene Krone, som hvert  
Exemplar koster Foreningen, og uendelig om den  
jo da ogsaa forudsige Billeternes Texter.

Anden Korrektur af Nythørs Artikel  
er ved et Tilfælde, der ligner en Tanke, ikke  
kommen mig i Hende. Hæftet er allerede  
under Trykning og skal udkomme i Slutningen  
af denne Maaned. Is vil fortælle at an-  
melde det i "Politikeren" frem for at oversætte  
det.

6

11.

À propos our samme Blad, som antaler  
 De det altid, som den der var mig, der var  
 Bladets Redaktør. Herregud, jeg har en gang  
 "haft den Øre etc."; det er vist der være  
 meget trivselst, om jeg har den mere.  
 Forresten betyder jeg ikke, man dregner sig  
 mere over, hvad der staaer i Politikkens end  
 i hver anden Avis; mit Hjerte banker  
 i hvert Fald ikke mere ~~for~~ for dette  
 Blad, som jeg hver Dag faar tilsendt og  
 næsten aldrig læser. —

Ha min lille stakkels lille triste Brev.  
 W. mofættier sig Skilsmissem og vil ikke  
 en Gang betale hendes Ophold paa Hotellet.  
 Jeg holder meget af hende.

Gaa nu ikke efter dette Brev, hvis  
 Stemmning maaske ikke er videre lystig, til  
 og fortæl Folk om den fortvivlede mand,  
 jeg er. Der er ikke noget saa glumagtigt for  
 mig som "folks" mellemherhet med mig.  
 For dem skal jeg ikke gøre en Røverbuk  
 af mit Hjerte efter at have faaet det  
 saa ganske for dem, men andre skal ikke  
 vide andet, at jeg besøger mig, som jeg  
 altid har besøgt mig for paa det Køl  
 ippin.

Skriv snart til mig ippin. Deres Brev er  
 manak i min Gæben.

Deres hengivne

Emil Marmann